

*Михайловський Руслан Анатолійович*, викладач кафедри філософії,  
Харківський національний університет Повітряних Сил  
імені Івана Кожедуба, Україна  
e-mail: ra.mih.75@ukr.net

## КРИЗОВІ ПРОЯВИ ДУХОВНОСТІ У ПОВСЯКДЕННОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Показано, що в інформаційному суспільстві має місце неоднозначний вплив прогресу на формування стереотипів поведінки, ціннісних установок, стилю життя, духовного світу людини в цілому. Наголошується, що повсякденність інформаційного суспільства є і причиною, і тлом прояву кризи духовності, яка супроводжується змінами ментальних і психічних структур.*

***Ключові слова:** духовність; повсякденність; інформаційне суспільство; ментальність; ідентичність; самореалізація людини.*

**Постановка проблеми.** Інформаційне суспільство визначається як нова соціальна реальність. Сучасне суспільство можна цілком правомірно назвати інформаційним завдяки безпрецедентним процесам виробництва й функціонування інформації. Причому інформація є не просто одним із ключових факторів соціального розвитку сучасного суспільства, вона виявляється в епіцентрі сучасного життя як його субстанція. У зв'язку з цим у контексті проблеми духовності уявляється правомірним спиратися на детально опрацьоване сучасними дослідниками поняття «інформаційної картини світу» [1–3], долучення його до одного ряду з мовною, культурною, релігійною, науковою, художньою картинами світу.

Становлення інформаційного суспільства є результатом революційних перетворень у сфері науки і техніки, які відбуваються на наших очах. Науково-технічний прогрес обумовлює створення нових технологій, яке може розглядатися як благо, оскільки формує умови для самореалізації людини і виявлення її творчого потенціалу й здібностей. Однак має місце неоднозначний вплив прогресу на формування стереотипів поведінки, ціннісних установок, стилю життя, духовного світу людини в цілому. Нова соціальна реальність намагається вийти за межі природних обмежень. Конструюванню піддається і сама людина: її розум і тіло. Проводяться дослідження з розширення мож-

ливостей мозку людини у сфері отримання сенсорної інформації, швидкості її перероблення, зменшення часу для сну й відпочинку. Втручання у мозок людини становить певну небезпеку. Сучасність спонукає до життя нові форми утопічних ідей у формі трансгуманізму, іморталізму та інших рухів, які планують замінити людину безсмертною постлюдиною. Все це є серйозним викликом сучасній людині й суспільству.

Вимагає нового осмислення традиційне розуміння двоїстої природи людини, яке розуміється як постійно діюче протиріччя біологічного й духовного начал. Цілеспрямована діяльність світських і релігійних інститутів на придушення «тваринної суті» людини не приносить очікуваного результату, більше того, сучасний світ стає свідком небаченого у порівнянні з попередніми епохами зростання жорстокості й витонченої агресії людини проти людини, що не має місця в тваринному світі, де агресія відіграє роль захисного механізму.

Духовність людини як історичний і культурний феномен багаторазово змінювалася і була різною в різних культурах. При цьому вона завжди зберігала певні стрижневі інваріанти. Сьогодні під впливом прогресу науки відбувається «злам» даних інваріантів.

Потребує нового осмислення й сама духовність як найважливіша цінність людини. Колишнє розуміння духовності як виключно позитивного феномену не відповідає вимогам сьогодення часу. Поширення нових технологій, кіберпростору створює величезні можливості для вторгнення у духовність і психіку й маніпулювання ними. На тлі цього знову актуалізується проблема відношення реального й уявного, оскільки легко сконструювати своє інше «Я» і жити в іншій штучній реальності, в якій розчиняються відмінності реального світу і світу іншого. Низка моральних обмежень реального життя знімається, що сприяє негативному прояву духовності людини у формі деструктивної діяльності як у віртуальному просторі, так і в реальному світі. Звертаючи увагу на те, що вихідним пунктом будь-якої культури є визнання таких складових людського життя, як вищі надіндивідуальні цілі, смисли і цінності буття, слід зазначити, що їх втрата призводить до кризи духовності. У сучасному інформаційному суспільстві, яке лише формується, криза духовності, що знаходить своє вираження в нігілізмі, проявляється в соціокультурній сфері.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** свідчить, що дослідження сутності духовності в інформаційному суспільстві лежить на перетині предметних площин багатьох галузей науки. Духовність була об'єктом для вивчення протягом усієї історії філософії, в даній царині має місце напрацювання багатющого теоретико-методологічного і концептуального матеріалу. Для вітчизняної філософії характерним є дослідження різних аспектів змісту духов-

ності, специфіки вираження духовного й функціонування в контексті культури духовного виробництва, в діяльності як соціуму в цілому, так і окремого індивіда. Сучасні вітчизняні дослідники продовжують традиції відповідних філософських шкіл попередніх періодів, вносячи гідний внесок у подальше вивчення природи духовності. Разом з тим до сьогодні духовність сприймається й досліджується як феномен виключно позитивної спрямованості, при цьому склалася традиція протиставлення духовності і її антипода – бездуховності, хоча багатьма визнається, що апріорі людина не може бути без духу, навіть якщо це закоренілий злочинець.

**Формулювання цілей.** Оскільки амбівалентна природа духовності людини й суспільства до теперішнього часу на рівні філософського узагальнення практично не досліджена, методологічно не розроблені онтологічні й аксіологічні підстави амбівалентності духовності, не вивчені її праксеологічні аспекти і кризові прояви в умовах становлення інформаційного суспільства, то нижче зроблена спроба початкового осмислення кризових аспектів духовності в інформаційному суспільстві, що і є **метою** даної статті.

**Виклад основного матеріалу.** Криза духовності, до якої виявилась схильною сучасна людина, розвивається на тлі різкого поліпшення умов життя людини, в чому полягає певна парадоксальність. Подібне поліпшення стало наслідком технізації суспільного життя й освіти людей. Технізація, у свою чергу, призводить до зростання відчуження між людьми й деморалізації суспільства, а освіта призводить до залежності людини від певного культурного середовища, яке покликане задовольняти її зростаючі бажання й потреби, витісняючи і замішуючи цілі і смисли. Людина, не володіючи сутнісною самодіяльністю, обманулася своєю функціональною самодостатністю, відмовившись від духу і від джерела, що її породили, і замкнувшись у собі самій [4, с. 82].

Сьогодні філософія, намагаючись знайти і визначити розпливчасті підстави людського буття, повертається до горизонту повсякденності, причому вже не руйнуючи її своєю дискурсивної практикою, а приймаючи модель повсякденної ментальності й буденної свідомості [5–7].

Повсякденність з точки зору класичної філософії була сферою формування суб'єктивності як мінімуму духовності. Звісно ж, у контексті досліджуваної проблеми доцільно згадати точку зору Георга Гегеля, який розглядав саме відтворення суб'єктивності як поетапний процес. До першого етапу він відносив формування людської індивідуальності, «духовності індивідуального суб'єкта», виробленої на рівні звичної повсякденності у вигляді багатократно повторюваного досвіду, який і визначає межі суб'єктивного світу, задаючи людині сукупність закріплених образів і самовизначень [8, с. 127]. Подібний досвід вирішальним чином впливає на самоідентифікацію особистості, забез-

печуючи мінімум духовності, що дозволяє індивідуалізувати даного конкретного суб'єкта.

Іншою важливою функцією повсякденної діяльності є те, що стереотипи й автоматизми, що наповнюють її, звільняють людину від рутинних відчуттів і переживань, оскільки не вимагають включення свідомості. Однак формування духовності не замикається в межах абстрактних визначень і не обмежується наявністю «Я», що є у кожного індивіда. Лише орієнтація на вищі цінності дозволяє особистості здійснити перехід до справжнього існування, що вимагає від людини трансцендування, подолання горизонту повсякденності [8, с. 127].

У сучасній вітчизняній філософії неодноразово визнається, що суб'єктивність людини формується у сфері повсякденності [5–6; 9–11]. Тим самим вона абсолютизує повсякденний досвід, стверджуючи його як цінність, нездоланну соціальною й духовною практикою.

У повсякденності звичне переживання як форма прояву-сприйняття особистісних смислів є безпосередньою представленистю людині життєвих явищ з точки зору їх особистісної значущості. За допомогою подібних переживань виражається ставлення особистості до різних життєвих ситуацій і накопичується звичайний досвід, у якому свідомість, що прагне пізнати сенс, не є єдиним організуючим началом, що регулює поведінку людини. Роль свідомості тут обмежена її завданням – виявленням за допомогою звичних форм сприйняття у повсякденному досвіді типових визначень і висунення їх як орієнтирів людської поведінки. Повсякденність, являючи собою онтологічно цілісний соціокультурний світ, створює природні умови для життєдіяльності людини, спрямованої на набуття життєвих цінностей, які в більшій мірі «переживаються, аніж осмислюються людиною» [12, с. 46]. При цьому процес переведення смислів з інтелектуальної сфери у сферу переживання можливий в смисловому горизонті «життєвого світу» за умови використання цих смислів мисленням у живому досвіді, включення до нього.

З вищевикладеного випливає, що людина не виступає носієм «чистої» свідомості. Прагнучи до особистісного зростання шляхом самоудосконалення й самоідентифікації, людина вибудовує свої відносини зі світом скоріше за допомогою переживання вихідних духовних інтуїцій, аніж через свідомі вольові зусилля. Тому сучасна філософія розглядає процес розвитку індивідуального плану духовності саме за допомогою аналізу переживання, що виступає як безпосередня внутрішня даність явищ, які мають місце в повсякденності. Перш за все, «відкритість» індивідуального усвідомлення світу виражається саме у вигляді переживання; крім того, набуття духовного досвіду через занурення у внутрішній світ іншої людини, в чужу суб'єктивність можливе тільки через переживання.

Слід зазначити, що, оскільки будь-які переживання носять суб'єктивний, особистісний характер, це значно ускладнює можливість теоретичних узагальнень і, як справедливо зазначає А. Багаутдінов, «призводить до деяких методологічних труднощів. Виходячи за межі горизонту повсякденності, процес аналізу духовності традиційно виходить з наявності зв'язку між її вищими проявами і вірою в трансцендентне, розглядаючи людину не тільки в її мирській “поцейбічності”, але і в подальшому її “обоженні”. Подібний підхід малює людині перспективу певного універсального сенсу буття, коли духовний пошук і духовне самоудосконалення спрямовані на набуття абсолютних, трансцендентних цінностей, які прямо не пов'язані з пізнавальною або предметно-перетворювальною діяльністю людини» [4, с. 85].

Творчий потенціал у сучасній філософській думці є здебільшого взаємозалежним від подолання зневажливого ставлення до повсякденного життя і властивих цінностей, характерних для нього, від усвідомлення того, що саме повсякденна сфера життя окреслює горизонт забобонності людського життя і встановлює межі можливого втручання в нього. Даний фактор багато в чому визначив особливості розвитку соціальних наук, для яких характерним є прагнення до дослідження реального життєвого досвіду, що включає в себе масові ілюзії і фетишизм і лише в цьому випадку зберігає базові структури розуміння, за відсутності яких здійснення соціального життя є неможливим.

Разом з тим усвідомлення, прийняття здорового глузду і повсякденного досвіду як необхідних складових духовного життя суб'єкта не повинні переростати в межі суб'єктивності й обмеження її виключно рамками повсякденності, у зв'язку з чим необхідно враховувати таке.

Прагнення до трансцендентного не може бути абсолютно чужим людині. Будь-яке обмеження людини рамками повсякденності неминуче породжує в ній бажання звільнитися від них [13, с. 71]. У результаті в умовах сучасного світу, що втрачає вищі ідеали й цінності, людина у своїх духовних пошуках неминуче звертається до способів трансцендування, які здебільшого є абсолютно невластивими конкретній культурі, по відношенню до яких вона стає беззахисною. Так, для західного суспільства стали характерними й широко вживаними способи трансценденції, що вимагають зміни звичних форм сприйняття й розширення свідомості за допомогою медитації і наркотиків. Подібна відмова від світу реальності, повсякденності стала результатом змін заглибленості в цю повсякденність, реакцією відторгнення реальності як наявної й визначеної у формі предметів і властивостей буття [14–15].

Таке осмислення відбувалося під гаслом неповноти, спустошеності світу повсякденного досвіду. На практиці, у повсякденності ця критика брала на озброєння різні медитативні практики або фармакологічні засоби і з їх допомогою вела в інші «світи», через інші стани свідомості. У цьому випадку відторгнення світу

повсякденного досвіду має такі особливості, як «особистісні трансформації», завдяки чому забезпечується перехід до більш високих рівнів і форм існування. Самі пропагандисти подібних трансформацій і «духовних пошуків» не заперечують їх небезпеки для особистості, оскільки новий, чужий людині «містичний» досвід приходить з руйнуванням звичного світу і його цінностей і виробляє незворотні зміни підстав особистісної реальності. Людина втрачає вміння «повертатися у повсякденність», що призводить до духовної кризи, оскільки руйнування цілісності, нефрагментованості особистості в повсякденній площині ще не гарантує факту її здобуття «на новому рівні» [16, с. 102–103].

Практика зміни станів свідомості й сприйняття, що призводить до містичних і драматичних переживань, так само, як і інші, подібні до неї феномени, поступово стали загрожувати духовності особистості, вторгаючись у неї все сильніше.

У сучасному суспільстві все більшого поширення набувають помилкові оцінки подібних практик, що приписують їм творчий, позитивний і навіть цілющий потенціал і розцінюють змінені стани свідомості і сприйняття як джерело якісно нової інформації про душу і реальність, необхідної людині для подальшого особистісного зростання. Сприймаючи на віру подібні оцінки, людина нерозважливо спрямовується в «духовні пошуки» заради ефемерних духовних досягнень, не замислюючись, залишаючи звичайну повсякденність, вона бажає, щоб ці «духовні стани» стали особистим досвідом кожного, і вірить у можливість перетворення свідомості всіх людей в цілому. Прихильники «духовних пошуків» заперечують достатність звичайних емоційних і ідейних «пускових механізмів» духовного розвитку особистості [17–19].

Слід зазначити, що в умовах становлення сучасного інформаційного суспільства повернення духовності в горизонт повсякденності є не настільки безпечним, як може здатися; цей процес пов'язаний з можливістю зміни ментальних і психічних структур, оскільки допускає протиставлення переживання ідеалам, принципам і цінностям культури й цивілізації, що може призвести до відмови від фундаментальних моральних цінностей. Все це підриває основи життєвого світу людини, позбавляє її звичної опори і осмисленості, людина втрачає життєві орієнтири і можливість зберегти свою ідентичність у таких умовах.

Сама свідомість людського існування визначається у соціальній філософії співмірністю людини й духовної реальності. Подібне тлумачення робить духовність історично мінливим утворенням, яке знову і знову визначається межею між категоріями душевного й духовного. Духовність є фактором структурування різних рівнів суб'єктивності. Вона є мінливою, але не нормативною категорією, не є раз і назавжди встановленим переліком зразків, до яких слід прагнути особистості задля «досягнення духовності», її мінливість наперед визначена тим, що співрозмірність, яка задається нею, залежить від



ціннісних орієнтирів особистості. Кожна особистість здійснює духовний пошук на своєму «полі духовності», своїм, виробленим нею способом, і від результату цього пошуку залежить образ «внутрішнього всесвіту» конкретної людини або історичної епохи в цілому.

**Висновки.** У духовній сфері інформаційного суспільства духовність як феномен соціального й особистісного буття розглядається в контексті повсякденності. Для структур інформаційного суспільства характерна наявність стабільних форм світосприйняття, притаманних представникам інформаційної спільноти. З огляду на глобальний характер інформаційних технологій можна з повною впевненістю вести мову про глобальні форми прояву картини світу, основаної на нових реальностях, які вишиковуються на основі інформаційних технологій. Вони стають тим фундаментом, на якому складається світогляд сучасної мережевої людини. Найважливіший показник дієвості картини світу – її несвідоме втілення в повсякденності. Навколишня дійсність сприймається через «інформаційний фільтр», в результаті чого змінюється духовне сприйняття дійсності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна картина світу в контексті перспектив сучасної науки й культури. *Інформація і право*. Київ, 2013. № 1 (7). С. 21–28.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна картина світу як соціокультурна реальність. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ : ВІР УАН, 2013. Вип. 70 (№ 3). С. 573–578.
3. Дзьобань О. П., Романюк С. М. Інформаційна картина світу: філософський підхід до розуміння сутності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків : Право, 2013. Вип. 2 (16). С. 116–124.
4. Багаутдинов А. М. Амбивалентность духовности в информационном обществе : дис. ... д-ра филос. наук. Саратов, 2016. 321 с.
5. Карівець І. В. Повсякдення: між трансценденталізмом і дивовижністю. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 256 с.
6. Дорошевич А. С. Стратегії самопрезентації особистості у повсякденності. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. № 5. С. 245–254.
7. Шмалей С. В. Ментальность как объект социально-психологического анализа. *Духовність особистості*. 2012. Вип. 5. С. 251–262.
8. Гегель Г. В. Ф. Философия духа. *Энциклопедия философских наук*. Т. 3. Москва : Мысль, 1977. 406 с.
9. Склярєнко К. О. Повсякденність як концептуальний модус соціологічної рефлексії. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: *Соціологія і політичні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 3. С. 114–122.
10. Хоменко А. Суб'єктивність як провідний принцип виховання особистості. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 3. С. 16.

11. Щербина М. Повсякденність у просторі Всесвітньої павутини: трансформація функцій стереотипу у повсякденному досвіді користувача Інтернет. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 74. С. 247–249.
12. Хвыля-Олинтер А. И. Духовная безопасность и духовное здоровье человека, семьи, общества. Москва : Издательство «Дарь», 2008. 146 с.
13. Котенкова А. В. Духовность личности как фактор преодоления деструктивной психологической защиты. Москва : Изд-во МГТУ им. А. Н. Косыгина, 2007. 376 с.
14. Дзьобань О. П. Сучасний віртуальний простір: конгеніальність віртуальності й міфу. *Стратегічні пріоритети. Серія «Філософія»*. 2017. №3. С. 163–170.
15. Воронкова В. Г., Дзьобань О. П., Соснін О. В. Від homo sapiens до homo informaticus: антропологічні виміри інформаційного суспільства. *Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку* : колективна монографія / за ред. д-ра філос. наук, проф. В. Г. Воронкової. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2017. С. 11–33.
16. Финогентов В. Н. Трагический гуманизм: очерки онтологические, антропологические и аксиологические. Орел : Картуш, 2012. 204 с.
17. Баяновська М. Р., Копачко М. В. Духовний розвиток особистості педагога: парадигмальний підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 34. С. 29–32.
18. Дзюба Т. М. Духовна криза в життєвому просторі особистості. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. 2013. Т. 18. Вип. 22 (1). С. 235–241.
19. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2017. 416 с.

## REFERENCES

1. Danyl'yan O. G., Dzoban O. P. (2013). Informatsiyna kartyna svitu v konteksti perspektiv suchasnoyi nauky u kul'tury [Information picture of the world in the context of the prospects of modern science and culture]. *Informatsiya i pravo – Information and right*, 1 (7), 21–28 [in Ukrainian].
2. Danyl'yan O. G., Dzoban O. P. (2013). Informatsiyna kartyna svitu yak sotsiokul'turna real'nist' [Information picture of the world as socio-cultural reality]. *Gileya: naukoviy visnik – Gilea: Research Journal*, 70 (3), 573–578 [in Ukrainian].
3. Dzoban O. P., Romanyuk S. M. (2013). Informatsiyna kartyna svitu: filosofskyy pidkhid do rozuminnya sutnosti [Information picture of the world: a philosophical approach to understanding the essence]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho»*. Seriya: *Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya – Bulletin of the National University «Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise»*. Series: *Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 2 (16), 116–124 [in Ukrainian].
4. Bagautdinov A. M. (2016). Ambivalentnost duhovnosti v informatsionnom obschestve. *Doctor's thesis*. Saratov [in Russia].
5. Karivets' I. V. (2012). Povsyakdennya: mizh transtsendentalizmom i dyvovyzhnistyuu. L'viv [in Ukrainian].



6. Doroshevych A. S. (2013). Stratehiyi samoprezentatsiyi osobystosti u povsyakdennosti [Strategies for self-presentation of personality in everyday life]. *Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya – Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 5, 245–254 [in Ukrainian].
7. Shmaley S. V. (2012). Mentalnost kak ob'ekt sotsialno-psihologicheskogo analiza [Mentality as an object of socio-psychological analysis]. *Duhovnist osobistosti – Spirituality of the person*, 2012, 5, 251–262 [in Ukrainian].
8. Gegel G. V. F. (1977). Filosofiya duha. Entsiklopediya filosofskih nauk. Vol. 3. Moskva: Myisl [in Russia].
9. Sklyarenko K. O. (2013). Povsyakdennist' yak kontseptual'nyy modus sotsiolohichnoyi refleksiyyi [Everyday life as a conceptual mode of sociological reflection]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Sotsiolohiya i politychni nauky – Bulletin of Odessa National University. Series: Sociology and Political Science*, Vol. 18, issue 3, 114–122 [in Ukrainian].
10. Khomenko A. (2013). Sub»yektyvnist' yak providnyy pryntsyp vykhovannya osobystosti [Subjectivity as the guiding principle of educating the individual]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 3, 16 [in Ukrainian].
11. Shcherbyna M. (2013). Povsyakdennist' u prostori Vsesvitn'oyi pavutyny: transformatsiya funktsiy stereotypu u povsyakdennomu dosvidi korystuvacha Internet [Everyday life in the World Wide Web: the transformation of the stereotype in everyday Internet user experience]. *Gileya: naukoviy visnik – Gilea: Research Journal*, issue 74, 247–249 [in Ukrainian].
12. Hvyilya-Olinter A. I. (2008). Duhovnaya bezopasnost i duhovnoe zdorove cheloveka, semyi, obschestva. Moskva: Izdatelstvo «Dar'» [in Russia].
13. Kotenkova A. V. (2007). Duhovnost lichnosti kak faktor preodoleniya destruktivnoy psihologicheskoy zaschityi. Moskva: Izd-vo MGTU im. A. N. Kosyigina [in Russia].
14. Dzoban O. P. (2017). Suchasnyy virtual'nyy prostir: konhenial'nist' virtual'nosti y mifu [Modern virtual space: the congeniality of virtuality and myth]. *Stratehichni priorityty. Seriya «Filosofiya» – Strategic priorities. Series «Philosophy»*, 3, 163–170 [in Ukrainian].
15. Voronkova V. H., Dzoban O. P., Sosnin O. V. (2017). Vid homo sapiens do homo informaticus: antropologichni vymiry informatsiynoho suspil'stva. *Informatsiyne suspil'stvo v sviti ta Ukrayini: problemy stanovlennya ta zakonomirnosti rozvytku – Information Society in the World and Ukraine: Problems of Formation and Patterns of Development*: V. H. Voronkova (Ed.). Zaporizhzhya: Vyd-vo ZDIA, 11–33 [in Ukrainian].
16. Finogentov V. N. (2012). Tragicheskyy gumanizm: ocherki ontologicheskije, antropologicheskije i aksiologicheskije. Orel: Kartush [in Russia].
17. Bayanovs'ka M. R., Kopachko M. V. (2014). Dukhovnyy rozvytok osobystosti pedahoha: paradyhmal'nyy pidkhid [Spiritual development of the personality of the teacher: the paradigmatic approach]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho*

*universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsial'na robota – Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social work, 34, 29–32 [in Ukrainian].*

18. Dzyuba T. M. (2013). Dukhovna kryza v zhyttyevomu prostori osobystosti [Spiritual crisis in the person's living space]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Psykholohiya – Odessa National University. Psychology, Vol, 18. issue. 22 (1), 235–241 [in Ukrainian].*
19. Danyl'yan O. G., Dzoban O. P., Zhdanenko S. B. et al. (2017). Suchasne suspil'stvo: filososf's'ko-pravove doslidzhennya aktual'nykh problem. O. G. Danyl'yan (Ed.). issue 2. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

**Михайловский Руслан Анатольевич**, преподаватель кафедры философии,  
Харьковский национальный университет Воздушных Сил  
имени Ивана Кожедуба, Украина

## **КРИЗИСНЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ ДУХОВНОСТИ В ПОВСЕДНЕВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА**

*Показано, что в информационном обществе имеет место неоднозначное влияние прогресса на формирование стереотипов поведения, ценностных установок, образа жизни, духовного мира человека в целом. Отмечается, что повседневность информационного общества является и причиной, и фоном проявления кризиса духовности, которая сопровождается изменениями ментальных и психических структур.*

**Ключевые слова:** *духовность; повседневность; информационное общество; ментальность; идентичность; самореализация человека.*

**Mykhailovsky Ruslan Anatoliyovych**, teacher of philosophy, Kharkiv National  
Air Force University named after Ivan Kozhedub, Ukraine

## **MANIFESTATION OF THE CRISIS OF SPIRITUALITY IN THE EVERYDAY INFORMATION SOCIETY**

**Problem setting.** *The spiritual man as a historical and cultural phenomenon repeatedly changed and was different in different cultures. Today, under the influence of the progress of science is «scrapping» the data invariants. Itself spirituality as the most important value of a person, requires a new understanding. In today's information society, the crisis of spirituality is manifested in all socio-cultural sphere.*

**Recent research and publications analysis** shows that to study the nature of spirituality in the information society lies at the intersection of the planes subject to many branches of science. To Russian philosophy peculiar is the study of various aspects of the content of spirituality, the specifics of spiritual expression and functioning in the context of the culture of intellectual production, in the activities of society as a whole and of the individual. However, today, spirituality is perceived and studied as a phenomenon solely a positive orientation that does not correspond to modern realities.

**Paper objective.** The purpose of this article is to attempt an initial understanding of the crisis dimensions of spirituality in the information society.

**Paper main body.** In modern society, are becoming more widespread erroneous assessment of such practices, ascribed to them a creative, positive and even curative potential and interpret altered States of consciousness and perception as the source of qualitatively new information about the soul and reality to further personal growth. Sensing on the faith of such an evaluation, the person recklessly rushes in «spiritual quest» for the sake of ephemeral spiritual attainments, without hesitation, leaving the normal everyday life, she wished that these «spiritual state» became the personal experiences of everyone and believes in the possibility of transformation of the consciousness of all people in General. It is noted that in the formation of modern information society, a return to a spirituality of everyday life is a few dangerous; this process is associated with the ability to change mental and mental structures, as it allows the juxtaposition of experiences, ideals, principles and values of culture and civilization, which can lead to the abandonment of fundamental moral values. All this undermines the life world of a person deprived of his usual support and meaning, people lose life goals and the ability to preserve their identity in such conditions.

The very consciousness of human existence in philosophy is determined spumonte human and spiritual reality. Such an interpretation makes spirituality historically changeable formation, which again and again is determined by the boundary between the categories of the mental and spiritual. Spirituality is a factor in the structuring of different levels of subjectivity. It is intermittent, but not a normative category, is not a once and for all prescribed list of samples to be pursued identity for the sake of «achieving spirituality», its volatility predetermined by the fact that the singing is a dimension that sets it depends on valuable orientations of the person. Each person carries out a spiritual search on their «field of spirituality», as its worked out her way, and the result of this search depends on the image of the «internal universe» of a particular person or historical eras as a whole.

**Conclusions of the research.** For structures of the information society is characterized by the presence of stable forms of perception inherent in the representatives of the information community. Information technology becomes the Foundation on which make up the world of modern network person. The most important indicator of the effectiveness of picture of the world her unconscious expression in everyday life. The surrounding reality is perceived through the «information filter», resulting in a changed spiritual perception of reality.

**Short Abstract for an article**

**Abstract.** *It is shown that in the information society takes place ambiguous effect progress on the formation of stereotypes of behavior, values, lifestyle, spiritual world of man in General. It is noted that the daily information society is both a cause and the background of manifestations of the crisis of spirituality, which is accompanied by changes in mental and mental structures.*

**Keywords:** *spirituality; everyday life; information society; mentality; identity; self-realization of man.*

